

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 30-03-2020 r.

Adam Bodnar

XI.518.13.2020.AS

Pan
gen. insp. dr Jarosław Szymczyk
Komendant Główny Policji

Szanowny Panie Komendancie!

Podjęte w ostatnich tygodniach przez władze państwowe działania mające na celu zapobieganie i zwalczanie zakażeń wirusem SARS-CoV-2 zmieniły rytm codziennego życia społeczeństwa i funkcjonowania większości instytucji państwowych i samorządowych. Nie ulega wątpliwości, że ograniczenie rozwoju epidemii jest zadaniem, które wymaga od władz publicznych zastosowania wyjątkowych środków zaradczych, co szczególną odpowiedzialnością obarcza Pana Komendanta i podległych funkcjonariuszy.

Dziękując za zaangażowanie w ochronę zdrowia i porządku publicznego, jako Rzecznik Praw Obywatelskich, stojący na straży wolności i praw człowieka i obywatela, **pragnę zwrócić uwagę Pana Komendanta na kwestię wpływu ograniczeń przemieszczania się na sytuację osób doświadczających przemocy domowej.** Jest to szczególnie istotne biorąc pod uwagę zmiany wprowadzone rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 24 marca 2020 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii (Dz.U. z 2020 r. poz. 522).

W pierwszej kolejności pragnę wskazać na alarmujące dane o gwałtownym wzroście zgłoszeń przypadków przemocy domowej w państwach, które – podobnie jak Polska – podjęły próby ograniczania rozprzestrzeniania się wirusa zalecając zachowanie społecznego dystansu, pracę i naukę z domu, czy ograniczenie wyjść z domu do niezbędnego minimum. Jak wskazują np. doświadczenia chińskich organizacji pozarządowych, w okresie obowiązkowej kwarantanny liczba zawiadomień o przypadkach przemocy wzrosła niemal trzykrotnie, w porównaniu do danych dotyczących tego okresu w roku poprzednim¹.

¹ Zob. Zhang Wanqing, Sixth Tone, "Domestic Violence Cases Surge During COVID-19 Epidemic", dostępny: <https://www.sixthtone.com/news/1005253/domestic-violence-cases-surge-during-covid-19-epidemic> (dostęp: 24 marca 2020 r.).

Związek pomiędzy wprowadzeniem środków zaradczych w postaci kwarantanny a gwałtownym wzrostem raportowanych przypadków przemocy odnotowały także organizacje pozarządowe w Stanach Zjednoczonych, analizując przyczyny wyższej liczby połączeń z infoliniami dla pokrzywdzonych przemocą². Podobne obawy wyrazili także eksperci Federalnego Związku Niemieckich Śledczych³, jak również brytyjskich organizacji non-profit⁴.

Podkreślenia wymaga, że **przewidywania dotyczące możliwości gwałtownego wzrostu liczby przypadków użycia przemocy wobec osób najbliższych w czasie epidemii są uzasadnione także czynnikami psychologicznymi** – strach przed zakażeniem, poczucie braku kontroli nad biegiem wydarzeń, czy potencjalne pogorszenie sytuacji materialnej mogą bowiem działać jako stresory prowadzące do wybuchów agresji wobec osób najbliższych.

Mając na uwadze powyższe pragnę także zaznaczyć, że konieczność przeciwdziałania nasilającej się przemocy domowej w czasie epidemii została umieszczona na szczycie listy kluczowych zadań państw przy opracowywaniu strategii reakcji na wirusa SARS-CoV-2⁵, przedstawionej przez Zastępczynię Dyrektora Wykonawczego UN Women Åsę Regnér. Przywołując przykłady epidemii wirusa Zika i Ebola Åsa Regnér podkreśliła, że **ograniczenie możliwości przemieszczania się z jakiegokolwiek powodu jest szczególnie niebezpieczne dla kobiet, które w czasie kwarantanny są zmuszone do ciąglego przebywania z osobą stosującą przemoc**⁶. Obawy Organizacji Narodów Zjednoczonych w tym zakresie należy uznać za wysoce uzasadnione, zwłaszcza jeśli zestawimy je z danymi zaczerpniętymi z „Informacji dotyczącej realizacji przez Policję procedury „Niebieskie Karty” w 2018 r.”, które od lat jasno wskazują, że osobami pokrzywdzonymi przemocą najczęściej są kobiety i małoletni⁷.

² Zob. Melissa Godin, Time, “As Cities Around the World Go on Lockdown, Victims of Domestic Violence Look for a Way Out”, dostępny: <https://time.com/5803887/coronavirus-domestic-violence-victims/> (dostęp: 24 marca 2020 r.).

Suzanne Hirt, Andrea Ball, Katie Wedell, USA Today “Children more at risk for abuse and neglect amid coronavirus pandemic, experts say”, dostępny: <https://eu.usatoday.com/story/news/investigations/2020/03/21/coronavirus-pandemic-could-become-child-abuse-pandemic-experts-warn/2892923001/> (dostęp: 24 marca 2020 r.).

Tim Willert, Oklahoman, “Coronavirus in Oklahoma: Cases of domestic violence, child abuse expected to climb”, <https://oklahoman.com/article/5658320/coronavirus-in-oklahoma-cases-of-domestic-violence-child-abuse-expected-to-climb> (dostęp: 24 marca 2020 r.).

³Zob. Handelsblatt, “VIRUS: Bund Deutscher Kriminalbeamter warnt vor Ausgangsbeschränkungen”, <https://www.handelsblatt.com/dpa/wirtschaft-handel-und-finanzen-virus-bund-deutscher-kriminalbeamter-warnt-vor-ausgangsbeschraenkungen/25667682.html> (dostęp: 24 marca 2020 r.).

⁴ Zob. Maya Oppenheim, Independent, Coronavirus: Charities offering online support to domestic abuse victims amid concerns violence could soar, dostępny: <https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/coronavirus-isolation-domestic-abuse-help-charities-a9407716.html> (dostęp: 24 marca 2020 r.).

⁵ Zob. Checklist for COVID-19 response by UN Women Deputy Executive Director Åsa Regnér, dostępny: <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2020/3/news-checklist-for-covid-19-response-by-ded-regner> (dostęp: 24 marca 2020 r.).

⁶ Ibid. pkt 1.

⁷ W 2015, 2016, 2017 i 2018 kobiety odpowiednio 71,15%, 72,91%, 73,47% oraz 73,82% ogółu ofiar przemocy w rodzinie. Zob. Informacja dotycząca realizacji przez Policję procedury „Niebieskiej Karty” w 2015-2018 r.

W nawiązaniu do powyższego chciałbym podkreślić, że **niezwykle trudne okoliczności, w jakich się obecnie znajdujemy nie mogą powodować, że osoby zagrożone przemocą zostaną pozostawione bez niezbędnego wsparcia. Przemoc w rodzinie stanowi bowiem naruszenie podstawowych praw i wolności człowieka**, a zapewnienie osobom pokrzywdzonym pomocy jest zobowiązaniem wynikającym z szeregu aktów prawa międzynarodowego ratyfikowanych przez Polskę, m.in. Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności⁸, Konwencji o eliminacji wszelkich form dyskryminacji kobiet⁹ czy Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej¹⁰.

Rozumiejąc, że potrzeba opanowania wirusa SARS-CoV-2 pociąga za sobą zmiany w funkcjonowaniu instytucji państwowych i samorządowych przez najbliższe tygodnie, w tym także jednostek świadczących pomoc w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, jako Rzecznik Praw Obywatelskich i niezależny organ ds. równego traktowania, zwróciłem się do Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej o przeprowadzenie analizy funkcjonowania systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w tym trudnym okresie. W wystąpieniu wskazałem, że konieczne jest zapewnienie, aby usługi z zakresu poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego – mimo braku możliwości kontaktu osobistego – były świadczone w sposób nieprzerwany, w trybie telefonicznym lub zdalnym, a funkcjonowanie zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych powinno odbywać się nadal za pośrednictwem środków komunikowania się na odległość w sposób zdalny. Zwróciłem również uwagę, że biorąc pod uwagę realne ryzyko wzrostu przypadków przemocy domowej, **szczególne znaczenie ma teraz obowiązek monitorowania przez członków grup roboczych sytuacji rodzin, w których przemoc wystąpiła, lub co do których istnieje takie podejrzenie**¹¹. Należy zaznaczyć, że **konieczne może być poświęcenie uwagi także tym rodzinom, co do których nastąpiło zakończenie procedury „Niebieskiej Karty”**, na podstawie § 18 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury "Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy "Niebieska Karta"¹². Pragnę zauważyć, że rekomendację wprowadzenia obowiązku okresowego monitorowania sytuacji osób pokrzywdzonych po zakończeniu procedury postulowałem wielokrotnie, m.in. w

<http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzinie/137709,Sprawozdania-z-realizacji-procedury-quotNiebieskie-Kartyquot.html> (dostęp: 26 marca 2020 r.).

⁸ Konwencja sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., Dz.U. z 1993 r. Nr 61 poz. 284.

⁹ Konwencja przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 18 grudnia 1979 r., Dz.U. z 1982 r. Nr 10, poz. 71.

¹⁰ Konwencja sporządzona w Stambule dnia 11 maja 2011 r., Dz.U. z 2015. poz. 1390.

¹¹ Art. 9b ust. 3 pkt 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2020 r. poz. 218, t.j.).

¹² Dz. U. z 2011 r. Nr 209, poz. 1245.

wystąpieniu do Prezesa Rady Ministrów ze stycznia 2019 r.¹³. Jest to tym bardziej uzasadnione biorąc pod uwagę czasowe zawieszenie zajęć szkolnych, co znacznie ogranicza możliwość szybkiego wykrycia przypadków krzywdzenia nieletnich – warto bowiem wskazać, że obowiązek zawiadomienia o przestępstwie z użyciem przemocy przez osoby, które w związku z wykonywaniem swoich obowiązków służbowych lub zawodowych powzięły takie podejrzenie, np. nauczycieli, stanowił ważny element całego systemu.

Niezależnie od powyższego, mając na uwadze, że podczas epidemii zmieni się tryb świadczenia pomocy, o której mowa w art. 3 ust. 1 pkt 1-6 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, zwróciłem się do Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej o **uzupełnienie baz teleadresowych dostępnych na stronie internetowej Ministerstwa** o informacje, w jaki sposób osoba pokrzywdzona może uzyskać określony typ wsparcia, m.in. schronienia w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie osobom w sytuacji bezpośredniego zagrożenia życia i zdrowia, czy **uzyskania porady** psychologicznej, prawnej, socjalnej, zawodowej i rodzinnej **za pomocą środków komunikowania się na odległość** (np. telefonicznie, mailowo, za pomocą komunikatorów internetowych), ze wskazaniem typu i godzin świadczenia określonej usługi. Uzupełnione listy adresowe z pewnością będą stanowić dla podległych Panu Komendantowi funkcjonariuszy istotne ułatwienie w codziennej pracy, a zatem niezwłocznie po uzyskaniu ich z Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, przekażę je do Pana dyspozycji.

Mając na uwadze, że obecnie Policjanci dla wielu osób przebywających w izolacji społecznej stanowią ogniwo łączące ze światem zewnętrznym, działając na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2018 r. poz. 2179, z późn. zm.), zwracam się z prośbą o uczulenie funkcjonariuszy na możliwość wzrostu częstotliwości zachowań stanowiących przemoc w rodzinie i każdorazowe, w związku z podejmowanymi czynnościami służbowymi, przekazywanie osobom zagrożonym tego rodzaju przemocą informacji o możliwości skorzystania z dostępnych form wsparcia, w tym kontaktu z Ogólnopolskim Pogotowiem dla Ofiar Przemocy w Rodzinie "Niebieska Linia".

Z poważaniem

§IMIE I NAZWISKO

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/

¹³ Wystąpienie z 28 stycznia 2019 r., ozn.: XI.518.1.2019, dostępne: <https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Wyst%C4%85pienie%20do%20Prezesa%20Rady%20Ministr%C3%B3w%20w%20sprawie%20nowelizacji%20ustawy%20o%20przeciwdzia%C5%82aniu%20przemocy%20w%20rodzinie.pdf>